

Стандарт
30.01.2026 г.

Весела Караиванова: Расте броят на работещите пенсионери

Екатерина Николова

- Г-жо Караиванова, с изплащането на първите пенсии в евро именно възрастните хора в България дадоха големия тласък за обмяната на левове в евро. Как премина процесът, имаше ли проблеми в малките населени места, където няма банкомати и ПОС терминали?

- Процесът премина нормално и без затруднения. Националният осигурителен институт (НОИ) и партньорските институции положиха сериозни усилия още преди началото на изплащането, за да информират хората и да осигурят безпроблемен достъп до средствата им. Институтът специално участва активно в кампанията за популяризиране на еврото. Ние организахме своя кампания в цялата страна, като фокус беше разяснението на правилата за превалутиране на осигурителните плащания. Организахме подобна съвместна инициатива и с омбудсмана на Република България. Активностите на НОИ на национално ниво по отношение популяризирането на превалутирането беше в две посоки – домове за стари хора и пенсионерски клубове в малки населени места. Обобщената информация показва около 200 проведени разяснителни срещи в цялата страна. Отделно служители на НОИ взеха участие в над 20 публични събития, организирани в рамките на националната информационна кампания на Министерството на финансите. При самото изплащане на пенсиите в малките населени места ключова роля изиграха пощенските станции, които продължиха да изплащат пенсиите по познатия ред. Нямаме данни за сериозни затруднения, а сигналите, които постъпиха, бяха единични и своевременно решени. Данните сочат, че малко над 2 милиона пенсионери получиха първите си пенсии в евро в началото на януари, като за близо 562 000 или 27% от тях това се случи чрез пощенските станции. По банков път плащанията си получиха над 1 508 000 пенсионери.

- За НОИ 2026 г. започна с две знакови събития – безпроблемното изплащане на пенсиите в евро и старта на единния електронен портал. Какви са най-големите ползи за хората, които порталът дава?

- Единният портал за електронни услуги (ЕПЕУ) на НОИ дава бърз достъп до собствените данни чрез справките в Електронното осигурително досие, заявяване на електронни услуги и значително спестява време както на гражданите, така и на администрацията. Той беше разработен още през 2024 г., като осигурява единна входна точка за достъп чрез използване на основните средства за електронна идентификация – персонален идентификационен код (ПИК) на НОИ, ПИК на НАП и всички видове квалифицирани електронни подписи (КЕП), издадени от доставчици на удостоверителни услуги у нас. Не се изисква регистрация и/или въвеждане на допълнителни данни. При идентификацията, в поле "Идентификатор" се въвежда ЕГН/ЛНЧ. Още преди идентификацията потребителите имат достъп до подробно Ръководство за работа с ЕПЕУ. Системата предоставя възможност осигурените лица, самоосигуряващите се и осигурителите с влизане само от едно място да направят желаната справка или да заявят широк набор от електронни услуги, организирани в пълен каталог на услугите. Досега те бяха добре познати и бяха широко използвани, но достъпът до тях беше от различно място. За да бъде осигурено плавното преминаване

от ползваните преди внедряването на ЕПЕУ услуги към електронния портал и превръщането му в основна платформа за предоставяне на административни и справочни услуги за парични обезщетения, помощи, пенсии и гарантирани вземания през интернет, беше направена реорганизация в структурата на интернет страницата на НОИ, чрез която ЕПЕУ беше е изведен на преден план за сметка на достъпните паралелно с него приложения. До края на 2025 г. те поетапно бяха извеждани от експлоатация. От началото на 2026 г. ЕПЕУ вече е единна точка за предоставяне на административни и справочни услуги за парични обезщетения, помощи, пенсии и гарантирани вземания през интернет. Всички съществуващи до момента отделни справочни електронни услуги са интегрирани в платформата и достъпът до тях се осъществява единствено чрез нея. Можем да се похвалим, че от началото на годината се регистрират по над 10 000 уникални посещения на ЕПЕУ дневно при около средно 312 през декември 2025 г.

- Най-популярната услуга, която предоставя порталът, е прогнозно изчисление на размера на пенсията. Как се ползва тази услуга и имате ли данни колко души вече са се възползвали от нея?

- Услугата е изключително лесна за ползване – след идентификация, всеки, който желае, може да направи прогнозно изчисление на бъдещата си пенсия на базата на наличните в информационната система на НОИ данни за осигурителен стаж и осигурителен доход от началото на 1997 г. насам. Данните за продължителността на осигурителния си стаж преди това, както и данни за първа или втора категория труд, лицата следва да въведат сами, базирайки са на притежаваните от тях документи. Интересът към тази услуга е много голям, като само през миналата година са направени близо 600 хиляди подобни справки. Това показва, че хората искат да планират по-активно бъдещето си, особено като се има предвид, че с услугата се изчисляват два прогнозни размера на пенсията за лицата, родени след 1959 г. – както размер, определен с намаление, когато лицето е осигурено и в универсален пенсионен фонд, така и размер без намаление, в случай че лицето реши предварително да прехвърли средствата си от универсалния фонд към фонд "Пенсии" на държавното обществено осигуряване. Важно е уточнението, че това изчисление е ориентировъчно. В момента в портала се предоставят над 70 различни електронни услуги. Освен изчисляване на прогнозен размер на пенсията, другите най-често използвани услуги са електронните справки на НОИ, свързани с отпускането и изплащането на обезщетенията за временна неработоспособност или т. нар. "болнични". Данните сочат, че потреблението им през 2025 г. достига близо 8,3 милиона достъпа. Най-популярна остава електронната справка за представени в НОИ документи и изплатени обезщетения и помощи от държавното обществено осигуряване. Потребителите са се възползвали от нея над 6,7 милиона пъти. При другата популярна справка – за социално осигуряване по ЕГН, чрез която лицата следят постъпващата от работодателите им осигурителна информация, достъпите са близо 2,9 милиона.

- Друг много често отправян въпрос към НОИ е от хора, които получават пенсиите си в чужбина. Той е свързан най-вече с декларацията "живот". Какво трябва за знаят българите?

- Декларация живот е задължителна за представяне от пенсионерите с настоящ адрес в чужбина, тъй като тя гарантира законосъобразното изплащане на пенсиите. Добрата новина е, че документът може да се подава в териториалното поделение на НОИ, което изплаща пенсията на лицето, чрез лицензиран пощенски оператор или и през интернет. По електронен път това става по реда на Закона за електронното управление, като се

използва ПИК или КЕП. Подаването по електронен път може да се осъществи по един от следните начини - чрез Системата за сигурно електронно връчване (ССЕВ) и чрез използването на електронна услуга № 52 на НОИ, достъпна през Единния портал за електронни услуги на институцията. Подаването може да стане и чрез дипломатическите ни представителства в чужбина. Всяка година се подават между 60 и 70 хиляди декларации живот. Ако не го направят навреме, пенсията им се спира, докато не постъпи документът. Когато това се случи, пенсията се изплаща от датата на спирането.

- В края на миналата година депутатите на ДПС-Ново начало и кметове на партията дариха заплатите си, за да подпомогнат събирането на сумата, нужна за изплащане на коледните добавки на пенсионерите. Те внесоха по сметките на НОИ 225 363,44 евро или 440 772,58 лева. Какъв знак е това?

- Пенсионерите са най-уязвимата група от нашето общество и всяка солидарност към тях е от важно значение. Дарението е индивидуално решение на една политическа сила. Ролята на НОИ е строго административна и не е свързана с оценка на политически действия. Доброто отношение и съпричастността към възрастните хора се изразява от законодателя в Народното събрание, когато се приемат законите. НОИ единствено изпълнява взетите там решения.

- Увеличава ли се броят на хората, които продължават да работят и след пенсионирането си?

- Да, наблюдаваме устойчива тенденция на нарастване на броя на работещите пенсионери. В края на 2024 г. броят на работещите пенсионери, получаващи лични пенсии за осигурителен стаж и възраст, възлиза на 225 788 души. По данни за ноември 2025 г. техният брой нараства до 228 107, което представлява увеличение с малко над 1% спрямо предходната година. Делът на работещите пенсионери от общия брой осигурени лица се запазва сравнително постоянен във времето и възлиза на около 8%. Най-висок дял на работещите пенсионери се наблюдава в секторите охрана и здравеопазване, както и в икономически дейности, свързани със специфични професии, изискващи високо специализиран труд и натрупан професионален опит. Факторите, които влияят върху устойчивото нарастване на броя на хората, които остават на работа и след като се възползват от правото си на пенсия, могат да бъдат търсени в няколко посоки. На първо място влияние върху тази тенденция имат финансовите причини. След пенсионирането си лицата желаят да запазят досегашния си жизнен стандарт и предпочитат да не разчитат само на пенсия. Освен това, продължаването на трудовата дейност осигурява и нарастване на размера на пенсията, което се случва чрез ежегодното преизчисляване на пенсиите на работещите пенсионери на 1 април. Сред демографските фактори, които играят роля за по-дългото оставане на пазара на труда, е липсата на кадри в определени икономически сектори, което прави работодателите по-отворени към идеята за задържане или за наемане на квалифицирани кадри, макар и пенсионери. Не на последно място, влияние оказват и социалните и личните мотиви, сред които желанието за поддържане на активен начин на живот, запазване на социалните контакти и усещането за полезност и професионална ангажираност.

- Какво работещите пенсионери трябва да знаят за осъвременяването на доходите им?

- Работещите пенсионери продължават да се осигуряват и имат право ежегодно да преизчисляват пенсиите си на база допълнителния осигурителен стаж и доход. Това е важно предимство, което стимулира трудовата активност и заетостта след

пенсиониране. Служебното преизчисляване е автоматичен механизъм, което значи, че не са необходими никакви действия от страна на лицата, чиито пенсии се осъвременяват. По този механизъм НОИ преизчислява пенсиите им, като отчита само допълнителния осигурителен стаж, придобит след пенсионирането. Както вече стана дума, осъвременяването се извършва, считано от 1 април на съответната година, като се вземат предвид наличните в НОИ данни за осигурителния стаж на лицата за времето до 31 декември на предходната календарна година. Пенсията може да се осъвремени и по заявление на пенсионера, като се вземат предвид допълнително придобитите осигурителен стаж и осигурителен доход в периода след отпускането или след последното преизчисляване на пенсията. На 1 април 2025 г. служебното преизчисляване на пенсиите с допълнително придобития осигурителен стаж от лицата се извърши въз основа на данните, постъпили от осигурителите и самоосигуряващите се лица за времето до края на предходната година. Тогава броят на служебно преизчислените пенсии беше 363 701, което беше с 12 983 повече спрямо служебно преизчислените пенсии през 2024 г. Освен това текущо през 2025 г. бяха преизчислени още над 91 000 пенсии с придобит осигурителен стаж и осигурителен доход от пенсионерите по подадени от тях заявления.

- Какви са предизвикателствата пред пенсионната ни система през тази година?

- Понастоящем основното предизвикателство пред системата са нарастващият дефицит и растящият брой на пенсионерите, което води до по-високи разходи за пенсии. По отчетни данни средномесечният брой пенсионери за 2025 г. е 2 058 008 или с 13 251 (0,6%) повече в сравнение с предходната година. Към днешна дата общият брой на пенсионерите е достигнал 2 069 298. Това нарастване се наблюдава от началото на 2023 г., като възходящата тенденция може да бъде обяснена както с намаляването на смъртността, така с някои промени в Кодекса за социално осигуряване (КСО) и в Наредбата за медицинската експертиза, даващи по-лесен достъп до пенсия на лица с непълн осигурителен стаж и на лица с трайно намалена работоспособност. В дългосрочен план предизвикателствата пред пенсионната система в България не се различават особено много от тези в другите страни. На първо място това са демографските промени и най-вече застаряването на населението. Средната продължителност на живота расте, докато раждаемостта остава ниска. Това означава по-голям натиск върху пенсионната система, тъй като пенсионерите или лицата, които черпят средства от системата, стават все повече, а тези, които внасят в нея (осигурените лица) намаляват. Остават високи и очакванията пенсионната система да подобри нивото на защита и адекватността на изплащаните пенсии, което да доведе до намаляване на бедността сред възрастните хора.

- България е с удължителен бюджет до 31 март 2026 г. Това поставя ли в риск социалните плащания на НОИ?

- Социалните и осигурителните плащания от НОИ не са застрашени по никакъв начин. С действащия към момента Закон за събирането на приходи и извършването на разходи през 2026 г. (т.нар. "удължителен закон"), се гарантира нормалното финансиране на пенсиите, обезщетенията и всички социални разходи до приемането на редовен бюджет.

- Какво ще се случи със социалните плащания на НОИ, ако до 31 март страната ни няма редовен бюджет за 2026 г.?

- Съгласно действащите разпоредби на чл. 87 от Закона за публичните финанси, които определят основните правила за бюджетиране в условията на неприет държавен

бюджет, Народното събрание по предложение на Министерския съвет трябва да вземе решение, с което да определи допълнителен срок, през който държавата може да продължи да събира приходи и да извършва разходи при тези временни правила, до приемането на бюджетните закони за 2026 г., с което се гарантират плащанията и след тази дата.

- Има ли риск за увеличението на пенсиите по швейцарското правило от 1 юли 2026 г. и какъв ще бъде размерът на осъвременяването им – говори се за 7-8%?

- Прилагането на чл. 100 от Кодекса за социално осигуряване или т. нар. "швейцарско правило" не е под въпрос. От 1 юли 2026 г. пенсиите ще бъдат осъвременени с процент, равен на сбора от 50% от хармонизирания индекс на потребителските цени (средногодишна хармонизирана инфлация) и 50% от ръста на осигурителния доход през 2025 г. Това ще стане с решение на Надзорния съвет на НОИ и средствата ще бъдат осигурени. Точният процент на осъвременяването ще бъде известен следващия месец, след като се получат отчетните стойности на двата показателя.

- В последните няколко години се наблюдава тенденция на ранно пенсиониране. С какво се обяснява тя?

- Българското законодателство позволява лицата, натрупали изискуемия осигурителен стаж за придобиване право на пенсия по общия ред, да се пенсионират по тяхно желание до една година по-рано от навършването на изискуемата възраст. Това е и една от възможностите за по-ранно оттегляне от трудовия пазар. Данните сочат, че към момента се изплащат пенсии по този ред са 60 762 пенсионери. През миналата година броят им беше със 738 по-малко. Тенденция към по-ранно пенсиониране в последните години се наблюдава както в България, така и в други европейски държави. Причините са комплексни – икономически, здравни, социални и демографски. Някои от факторите, които обясняват това явление в световен мащаб, могат да се търсят в наличието на промени в законодателството, които улесняват ранното пенсиониране и достъпа до пенсионни плащания. Роля играе и все по-разпространеното "прегряване" на работното място, придобило популярност като "бърнаут". Като възможни причини могат да се посочат още финансовите затруднения и нуждата от грижа за близък човек.

- Дефицитът на НОИ за 2025 г. е 11 милиарда лева. Как се компенсира такава огромна сума?

- Дефицитът се покрива чрез трансфери от държавния бюджет. Това е модел, който се прилага в повечето европейски държави и отразява социалната функция на пенсионната система. Предварителните данни за 2025 г. показват, че дялът на трансфера за покриване на недостига от средства по бюджета на държавното обществено осигуряване ще възлезе на около 5,2% от прогнозния БВП. Като процент от общите разходи на системата, трансферът от държавния бюджет за покриване на недостига от средства през 2025 г. се очаква да достигне дял от около 42%, което означава, че приходите на системата ще покрият 58% от разходите. Намалването на този дефицит може да се случи чрез разумни и балансиращи политически решения, които вземат под внимание не само текущото състояние, но и бъдещото развитие на икономиката, създаващи устойчив баланс между адекватността на осигурителните плащания и стабилността на публичните финанси.